

ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Συμπληρωματικό Υλικό Μελέτης

Ενότητα: Η συνδυαστική προσέγγιση του
ιστορικού γίνεσθαι με το γεωγραφικό χώρο, μέσω της
Νέας Τεχνολογίας

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Ιστορία

ΒΑΘΜΙΔΑ: Γενικό Λύκειο

«Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Προγράμματα Σπουδών και το εκπαιδευτικό υλικό Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5035542, στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση 2014-2020»

Η συνδυαστική προσέγγιση του ιστορικού γίνεσθαι με το γεωγραφικό χώρο, μέσω της Νέας Τεχνολογίας

Συμπληρωματικό Υλικό μελέτης

Ένα από τα ζητήματα που διατρέχουν το πεδίο της διδακτικής της Ιστορίας είναι η δυνατότητα σύζευξης του μαθήματος με άλλα γνωστικά πεδία, όπως για παράδειγμα με τη Γεωγραφία. Με αυτόν τον τρόπο προτείνεται μια νέα Ιστορία, η οποία πραγματοποιεί την ενσωμάτωση του γεωγραφικού χώρου στην ιστορική χρονικότητα.

Η Γεω-Ιστορία (geo-histoire) ή η Ιστορική Γεωγραφία αποτελεί βασική προϋπόθεση κατανόησης των ιστορικών γεγονότων και δικαιολογημένα αναγνωρίζεται ως παράγοντας ανανέωσης και αναγέννησης της ιστορικής έρευνας και εμπλουτισμού της με νέο υλικό. Αποκαθιστά το χαμένο ιστορικό τοπίο (ανθρώπινο ή φυσικό) που πλαισίωνε και έθετε τους περιορισμούς της ανθρώπινης δράσης (Σταϊνχάουερ, 2009). Ο ιστορικός εδώ ρίχνει το βάρος στη μακρά διάρκεια του γεωγραφικού χρόνου έναντι του “γεγονοτολογικού αφρού” του πολιτικού και υπερασπίζεται μια Ιστορία σχεδόν ανίκητη, αυτήν του ανθρώπου σε σχέση με το χώρο που τον περιτριγυρίζει (Offenstadt, 2007). Η ίδια η Ιστορία εμφανίζεται ως γενετική εξελικτική λειτουργία και αναφέρεται πρωτίστως στον άνθρωπο, στη δραστηριότητα και στη μοίρα του. Σε αυτήν επιπλέον εντάσσονται και φυσικά στοιχεία, όπως το γεωγραφικό τοπίο ως κατοικία, πεδίο μάχης και τόπος εργασίας ή οι δρόμοι της στεριάς και της θάλασσας, οι ποταμοί, οι σεισμοί, οι πλημμύρες κ.τ.λ.

Βέβαια, μέσα στις βαθύτερες παθογένειες της ιστορικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα μπορούν να προστεθούν και μια σειρά δυσκολιών που θέτουν στο περιθώριο τη σωστή διδακτική αξιοποίηση της Γεω-Ιστορίας. Οι χαρτογράφοι, ασυνείδητα ή σκόπιμα, καταγράφουν χαρακτηριστικά και απεικονίζουν ή παραβλέπουν κάποια δεδομένα, οδηγώντας σε απλοποίηση ή σε αποσιώπηση ή σε στρέβλωση της πραγματικότητας. Έτσι, οι διάφοροι χάρτες (γεωγραφικοί, θεματικοί κ.ά.) λόγω και του περιορισμένου χώρου για την αποτύπωση πληροφοριών, αποτελούν εξ ορισμού γενικεύσεις. Άλλες φορές δε, ακόμη και ο ίδιος ο μαθητής δεν έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει έναν ιστορικό χάρτη με στοιχεία που έχει επιλέξει.

Η κεντρική ιδέα που διέπει το προτεινόμενο εκπαιδευτικό σενάριο είναι να γνωρίσουν οι μαθητές μέσω συγκεκριμένων εκπαιδευτικών λογισμικών τα φραγκικά-βενετικά κρατίδια που δημιουργήθηκαν με τη συνθήκη διανομής εδαφών της βυζαντινής αυτοκρατορίας (partitio terrarum imperii Romaniae) καθώς και τα ελληνικά κρατίδια που ιδρύθηκαν αμέσως μετά την κατάλυση της από τους σταυροφόρους το 1204.

Η διδασκαλία με τη χρήση της τεχνολογίας κρίθηκε σημαντική λόγω της δυσκολίας των μαθητών να συλλάβουν την έκταση, τη δύναμη και τη σημασία της γεωγραφικής θέσης των λατινικών αλλά και των ελληνικών κρατιδίων, καθώς και να τα εντοπίσουν στο χάρτη. Επίσης μέσω της χρήσης των λογισμικών οι μαθητές θα αξιολογούσαν τα αποτελέσματα των προσπαθειών των ηγεμόνων των περιφερειακών κέντρων του ελληνισμού να εδραιώσουν και να επεκτείνουν την κυριαρχία τους με σκοπό την ανασύσταση της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Τα λογισμικά που χρησιμοποιήθηκαν, δίνουν τη δυνατότητα συνδυαστικής χρήσης από τους μαθητές διαδραστικών χαρτών, που πληρούν τα κριτήρια της σύγχρονης χαρτογραφικής επιστήμης καθώς και χρονοδιαγραμμάτων, ώστε να βοηθηθούν στη βίωση του γεωγραφικού χώρου και του ιστορικού χρόνου και να αναπτύξουν παράλληλα κριτική στάση και ερευνητικό πνεύμα. Οι διδακτικές προτάσεις που προτείνονται,

εντάσσονται στο σύνολό τους στο παιδαγωγικό πλαίσιο της κονστρουκτιβιστικής θεωρίας μάθησης, μιας θεωρίας κυρίαρχης σήμερα στο πεδίο της διδακτικής της Ιστορίας.

Στόχοι διδασκαλίας

Οι γνωστικοί στόχοι περιλάμβαναν την επιδίωξη να γνωρίσουν οι μαθητές τα λατινικά κρατίδια που ιδρύθηκαν στα εδάφη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μετά το 1204 και να κατανοήσουν το χαρακτήρα τους, να παρακολουθήσουν τη δημιουργία και την ιστορική εξέλιξη των ελληνικών κρατιδίων, ως περιφερειακοί πυρήνες αντίστασης κατά της λατινικής κυριαρχίας και να κατανοήσουν το ρόλο και τη σημασία της ανάπτυξης της ισχύος τους αναφορικά με τη δημιουργία συνθηκών αποκατάστασης της βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Όσον αφορά στους παιδαγωγικούς στόχους επιδιώχθηκε η ενεργητική εμπλοκή του συνόλου των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία και η μεταξύ τους συνεργασία, η ενθάρρυνση στο διάλογο, η καλλιέργεια της ικανότητας στη λήψη αποφάσεων, η αλληλεξάρτηση και συνυπευθυνότητα, η κατανόηση της σημασίας της ισότιμης αντιμετώπισης των διαφορετικών απόψεων, καθώς η εργασία απαιτούσε την ανταλλαγή απόψεων στην τελική διατύπωση του κειμένου που θα συντάξουν, η εκτίμηση της αξιολόγησης από τον εκπαιδευτικό και τους συμμαθητές τους και η αποτίμηση της ανατροφοδότησης που θα δεχθούν.

Τέλος, στον τεχνολογικό τομέα στόχοι ήταν η ενθάρρυνση χρήσης πολλών μορφών αναπαράστασης της πραγματικότητας καθώς και η εξοικείωση στο να εντοπίζουν και να αξιολογούν τις πληροφορίες που χρειάζονται με τη χρήση των ΤΠΕ.

Εργαλεία υποστήριξης

Η διδασκαλία πραγματοποιήθηκε στο χώρο του εργαστηρίου υπολογιστών (ο χρόνος υλοποίησης ήταν 3 διδακτικές ώρες). Οι μαθητές χρησιμοποίησαν τα εκπαιδευτικά λογισμικά «*Περιπλάνηση στο Χώρο-Χρόνο*» και «*Ιστορικός Ατλαντας Centennia*», το διαδίκτυο με συγκεκριμένες ηλεκτρονικές διευθύνσεις, το λογισμικό επεξεργασίας κειμένου, το λογισμικό παρουσιάσεων και το λογιστικό φύλλο. Απαιτούμενα βοηθητικά υλικά και εργαλεία ήταν εκτυπωτές και τα φύλλα εργασίας (δόθηκαν σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή)

Και τα δύο λογισμικά, που χρησιμοποιήθηκαν, ευθυγραμμίζονται με τα σχολικά εγχειρίδια ως προς τη περιοδολόγηση και το χωρισμό των ενοτήτων, εναρμονίζονται με το Πρόγραμμα Σπουδών και είναι εγκεκριμένα από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Άλλωστε, είναι συμβατή με το ΔΕΠΠΣ και το ΑΠΣ της Ιστορίας και η αναγνώριση από τους μαθητές των μηνυμάτων από διαφορετικούς κώδικες και η παρουσίασή τους με ηλεκτρονικά μέσα (ΥΠ.Ε.Π.Θ.- Π.Ι., 2002).

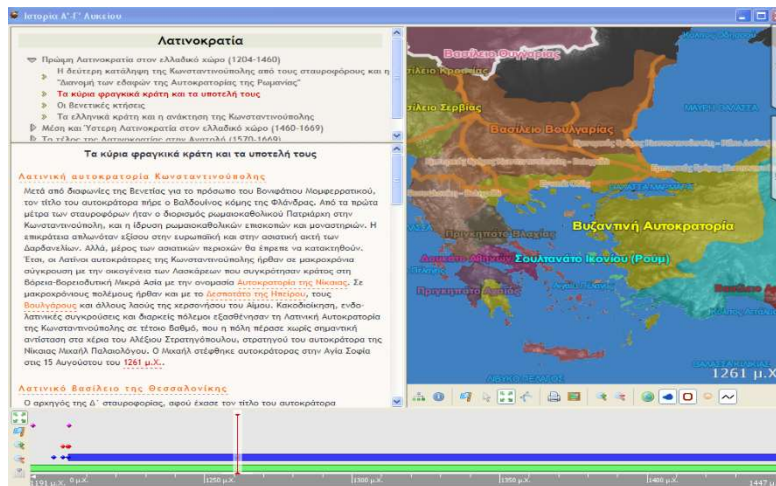
Εφαρμογή του σεναρίου

Το παρακάτω σενάριο εφαρμόστηκε σε μαθητές του Γενικού Πειραματικού Λυκείου της Ζαννείου σχολής Πειραιά. Οι μαθητές του τμήματος πειραματισμού που εργάστηκαν με τα λογισμικά, χωρίστηκαν από την προηγούμενη διδακτική ώρα σε εννιά (09) ομάδες των τριών (03) ατόμων η κάθε μία (δυναμικό τάξης 27 μαθητές). Κάθε ομάδα εκπροσώπησε ένα κράτος (λατινικό ή ελληνικό) και δούλεψε ένα εκπαιδευτικό σενάριο.

Δραστηριότητες

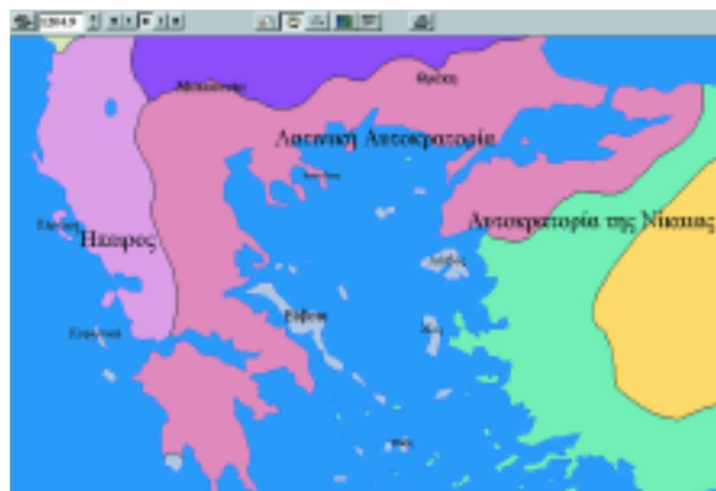
(1^η φάση/ 1^η διδακτική ώρα)

Στη φάση αυτή στόχος ήταν να εμπλακούν οι μαθητές σε διαδικασία έρευνας και άντλησης πληροφοριών. Ακόμη σημαντικό ήταν να μπορέσουν να εντοπίσουν τις κατάλληλες πληροφορίες και να κρατήσουν σημειώσεις για τη συνέχεια της εργασίας τους (*άσκηση κριτικής ικανότητας*).

*Εικόνα 1:
Το περιβάλλον εργασίας του λογισμικού «Περιπλάνηση στο Χώρο-Χρόνο», ενότητα Πρώιμη Λατινοκρατία στον ελλαδικό χώρο (1204-1260)*

Οι μαθητές επέλεξαν στο «Περιπλάνηση στο Χώρο-Χρόνο» από το συρόμενο παράθυρο Περιεχόμενα την ενότητα Λατινοκρατία (Εικόνα 1). Στη συνέχεια μελέτησαν την ενότητα Πρώιμη Λατινοκρατία στον ελλαδικό χώρο (1204-1260) δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή, ανάλογα με την ομάδα στην οποία άνηκαν, στις υποενότητες της και κράτησαν σημειώσεις με βάση τα ζητούμενα του φύλλου εργασίας τους.

*Εικόνα 2:
Το περιβάλλον εργασίας του λογισμικού «Ιστορικός Άτλαντας Centennia»*

Ταυτόχρονα πληκτρολόγησαν στο «Ιστορικός Άτλαντας Centennia» τη χρονολογία 1204, (Εικόνα 2) όπου εμφανίζονται οι εδαφικές διαφοροποιήσεις που επιφέρει η λατινική κυριαρχία και αναλόγως των ζητούμενων προχώρησαν και στις υπόλοιπες χρονολογίες.

Κατάρτισαν σχέδιο δράσης-καθηκόντων, βάσει των δραστηριοτήτων που τους ανατέθηκαν, το οποίο παραδόθηκε στο τέλος της έρευνάς τους στον εκπαιδευτικό. Ο καθηγητής, επόπτευσε τη μαθησιακή διαδικασία και βοήθησε τους μαθητές να ξεπεράσουν τυχόν τεχνολογικά προβλήματα και πιθανά ζητήματα πλοήγησης στο λογισμικό και στο διαδίκτυο, ώστε να εξοικειωθούν με το περιβάλλον εργασίας.

(2^η φάση/ 2^η διδακτική ώρα)

Οι μαθητές, προχωρώντας στη δημιουργία, απάντησαν στα ζητούμενα των φύλλων εργασίας τους και συνέθεσαν τα στοιχεία που είχαν συγκεντρώσει, ενώ ο καθηγητής συμμετείχε επικουρικά παρεμβαίνοντας για να αποφευχθούν περιπτώσεις αποπροσανατολισμού λόγω της πληθώρας των πληροφοριών.

• **ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ I (για την 1^η ομάδα)**

1. Να εντοπίσετε στο χάρτη του λογισμικού «Περιπλάνηση στο Χώρο-Χρόνο» τις περιοχές της βυζαντινής αυτοκρατορίας που γνώρισαν βενετική κατάκτηση και να προσθέσετε πάνω τους ένα κόκκινο σημειάκι.

2. Να προσπαθήσετε να βρείτε κοινά χαρακτηριστικά σε αυτές τις αποικίες, και να γράψετε ένα κείμενο δύο παραγράφων που να προσδιορίζουν τις συγκεκριμένες επιλογές της Βενετίας.

3. Να παρακολουθήσετε στο χάρτη του λογισμικού «Ιστορικός Άτλαντας Centennia» ποιες από τις παραπάνω περιοχές διατηρήθηκαν υπό βενετική κατοχή μετά τον Ιούλιο του 1261 και μετά το Μάιο του 1453 και να καταγράψετε σε διάγραμμα το αποτέλεσμα.

• **ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ II (για την 2^η ομάδα)**

1. Να εντοπίσετε στο χάρτη του λογισμικού «Περιπλάνηση στο Χώρο-Χρόνο» το Πριγκιπάτο της Αχαΐας και να καταγράψετε τα στοιχεία του (ιδρυτής, έκταση, επικράτεια, σύνορα, χρονολογία κατάλυσης)

2. Να αναζητήσετε στο Χρονολόγιο τα γεγονότα που περιγράφουν τη διαδικασία μετατροπής του Πριγκιπάτου στο ελληνικό Δεσποτάτο του Μορέως και να σχεδιάσετε ένα διάγραμμα απεικόνισης της ακολουθίας τους.

3. Να αναζητήσετε στη διεύθυνση www.fhw.gr/chronos/projects/fragokratia (Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού) οπτικό υλικό που αφορά οικόσημα του Πριγκιπάτου και να τα επικολλήσετε πάνω στο χάρτη με σύντομα σχόλια.

• **ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ III (για την 3^η ομάδα)**

1. Να εντοπίσετε στο χάρτη του λογισμικού «Περιπλάνηση στο Χώρο-Χρόνο» τη Λατινική Αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης και να καταγράψετε τα στοιχεία της (ιδρυτής, έκταση, επικράτεια, σύνορα, χρονολογία κατάλυσης)

2. Να καταγράψετε σε λογιστικό φύλλο πότε και με ποια κράτη ήρθε σε σύγκρουση και πως αυτό συσχετίζεται με τη βραχύβια ζωή της.

3. Αφού μελετήσετε το κείμενο του ίδιου λογισμικού, να καταγράψετε τις αντιδράσεις της εκκλησιαστικής-μοναστικής ηγεσίας, των προνοιάριων, των αρχόντων και των αγροτών απέναντι στους κατακτητές και να εκτυπώσετε την εργασία σας.

• **ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ IV (για την 4^η ομάδα)**

1. Να εντοπίσετε στο χάρτη του λογισμικού «Περιπλάνηση στο Χώρο-Χρόνο» το Βασίλειο της Θεσσαλονίκης και να καταγράψετε τα στοιχεία του (ιδρυτής, έκταση, επικράτεια, σύνορα, χρονολογία κατάλυσης)

2. Αφού παρακολουθήσετε στο χάρτη του λογισμικού «*Ιστορικός Άτλαντας Centennia*» την ιστορία της πόλης της Θεσσαλονίκης τα έτη 1224, 1423 και 1430, να καταγράψετε τους κατακτητές της και να καρφισώσετε τα ευρήματά σας πάνω στη λωρίδα του χρόνου.

3. Να αναζητήσετε στη διεύθυνση www.fhw.gr/chronos/projects/fragokratia (Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού) οπτικό υλικό για το Βασίλειο της Θεσσαλονίκης και να παρουσιάσετε 5-6 διαφάνειες με ένα σύντομο υπομνηματισμό.

• **ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ V (για την 5^η ομάδα)**

1. Να εντοπίσετε στο χάρτη του λογισμικού «*Περιπλάνηση στο Χώρο-Χρόνο*» το Δουκάτο των Αθηνών και να καταγράψετε τα στοιχεία του (ιδρυτής, έκταση, επικράτεια, σύνορα, χρονολογία κατάλυσης)

2. Αφού παρακολουθήσετε στο χάρτη του λογισμικού «*Ιστορικός Άτλαντας Centennia*» την ιστορία του Δουκάτου τα έτη 1224, 1252, 1260, 1311, 1383, 1444 και 1456, να καταγράψετε τους κατακτητές και να καρφισώσετε τα ευρήματά στη λωρίδα του χρόνου.

3. Να αναζητήσετε στη διεύθυνση www.fhw.gr/chronos/projects/fragokratia (Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού) οπτικό υλικό που αφορά οικόσημα και νομίσματα του Δουκάτου και να τα επικολήσετε πάνω στο χάρτη με σύντομο υπομνηματισμό.

• **ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ VI (για την 6^η ομάδα)**

1. Να εντοπίσετε στο χάρτη του λογισμικού «*Περιπλάνηση στο Χώρο-Χρόνο*» την Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας και να καταγράψετε τα στοιχεία της (ιδρυτής, επικράτεια, σύνορα, χρονολογία κατάλυσης)

2. Να μετατρέψετε τον ιστορικό χάρτη σε γεωφυσικό και να προσπαθήσετε να ερμηνεύσετε τους λόγους που αποτέλεσε την “κιβωτό” του ελληνισμού.

3. Να αναζητήσετε στη διεύθυνση www.epm.gr/μουσείο/ Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας (Επιτροπή Ποντιακών Μελετών) σχετικό οπτικό υλικό και να παρουσιάσετε 5-6 διαφάνειες με ένα σύντομο υπομνηματισμό.

• **ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ VII (για την 7^η ομάδα)**

1. Να εντοπίσετε στο χάρτη του λογισμικού «*Περιπλάνηση στο Χώρο-Χρόνο*» την Αυτοκρατορία της Νίκαιας και να καταγράψετε τα στοιχεία της (ιδρυτής, έκταση, επικράτεια, σύνορα)

2. Να προσπαθήσετε να ερμηνεύσετε γιατί η γεωγραφική θέση βοήθησε ώστε να γίνει το καταφύγιο και ο φυσικός δικαιούχος της βυζαντινής κληρονομιάς.

3. Να αναζητήσετε στη διεύθυνση www.ehw.gr/asiaminor τις σχέσεις της Αυτοκρατορίας με το Δεσποτάτο της Ηπείρου και να γράψετε μια περίληψη των 120 περίπου λέξεων.

• **ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ VIII (για την 8^η ομάδα)**

1. Να εντοπίσετε στο χάρτη του λογισμικού «*Περιπλάνηση στο Χώρο-Χρόνο*» το Δεσποτάτο της Ηπείρου και να καταγράψετε τα στοιχεία του (ιδρυτής, έκταση, επικράτεια, σύνορα)

2. Αξιοποιώντας τα εργαλεία του λογισμικού να συντάξετε ένα χάρτη που να φαίνεται η μέγιστη ανάπτυξη των ορίων επικράτειας του Δεσποτάτου της Ηπείρου.

3. Να αναζητήσετε στη διεύθυνση www.imartis.gr (Ιερά Μητρόπολις Άρτης) εικόνες μνημείων της εποχής του Δεσποτάτου της Ηπείρου (κάστρα, ναούς) και να τις επικολλήσετε πάνω στο χάρτη με σύντομα σχόλια.

• **ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΧ (για την 9^η ομάδα)**

1. Να εντοπίσετε στο χάρτη του λογισμικού «Περιπλάνηση στο Χώρο-Χρόνο» το Δεσποτάτο του Μορέως και να καταγράψετε τα στοιχεία του (ιδρυτής, έκταση, επικράτεια, σύνορα, χρονολογία κατάλυσης)

2. Να αναζητήσετε στη διεύθυνση www.odysseus.culture.gr/ μνημεία/μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς/η καστροπολιτεία του Μυστρά εικαστικά έργα από τους ναούς του Μυστρά και να τα παρουσιάσετε σε 9-10 διαφάνειες με ένα σύντομο υπομνηματισμό.

3. Να εντοπίσετε στο χάρτη τα φρούρια που παραχωρήθηκαν από το Πριγκιπάτο της Αχαΐας στο Μιχαήλ Παλαιολόγο και με τη βοήθεια των εργαλείων του λογισμικού να επικολλήσετε στο καθένα μια σύντομη σημείωση.

(3^η φάση/ 3^η διδακτική ώρα)

Οι μαθητές παρέδωσαν το σχέδιο δράσης τους στον καθηγητή, παρουσίασαν τις εργασίες τους, απάντησαν σε ερωτήματα των συμμαθητών τους και του καθηγητή, αξιολογήθηκαν και δέχθηκαν ανατροφοδότηση.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση από όλους τους μαθητές αλλά και από τον εκπαιδευτικό, αφορούσε συνολικά την κάθε ομάδα και βασίστηκε στα παρακάτω κριτήρια: α) για το περιεχόμενο: αν είχαν εντοπιστεί στο λογισμικό και στις ιστοσελίδες τα σχετικά στοιχεία και αν τεκμηριώθηκαν οι απόψεις, β) για την οργάνωση και δομή των κειμένων: αν υπήρχε λογική αλληλουχία και συνοχή, γ) για την ομαδική εργασία: αν οι εργασίες ήταν αποτέλεσμα αμοιβαίας συνεισφοράς και ανταλλαγής απόψεων και αν είχαν αξιοποιηθεί οι δεξιότητες όλων των μαθητών και δ) για τη χρήση των ΤΠΕ: αν είχαν αξιοποιηθεί όλες οι δυνατότητες την ΤΠΕ για την εκπόνηση των εργασιών.

Επιπλέον, με το πέρας του μαθήματος, δόθηκε στους μαθητές του τμήματος πειραματισμού που εργάστηκαν με το λογισμικό να απαντήσουν ατομικά ένα ερωτηματολόγιο που διερευνούσε τη συνολική προσέγγιση της γνώσης σε συγκεκριμένα σημεία της διδαχθείσας ενότητας. Το ίδιο ερωτηματολόγιο δόθηκε και στους μαθητές του τμήματος ελέγχου, που διδάχτηκαν την ίδια ενότητα με «παραδοσιακό» τρόπο.

Οι ερωτήσεις, που διαμορφώθηκαν ανάλογα με τους στόχους, ήταν οι εξής:

Ερώτηση 1^η: Να γίνει σύζευξη των ονομάτων της Α' στήλης με τα κράτη της Β' στήλης (δύο στοιχεία της Β' στήλης περισσεύουν)

<i>A. Βονιφάτιος Μομφερρατικός</i>	<i>1. Δουκάτο της Νάξου</i>
<i>B. Ιωάννης Βατάτζης</i>	<i>2. Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας</i>
<i>Γ. Βαλδουίνος της Φλάνδρας</i>	<i>3. Πριγκιπάτο της Αχαΐας</i>
<i>Δ. Όθων ντε λα Ρος</i>	<i>4. Δεσποτάτο του Μορέως</i>
<i>E. Βιλλεαρδουίνος</i>	<i>5. Αυτοκρατορία της Νίκαιας</i>
<i>Στ. Μεγαλοκομνηνοί</i>	<i>6. Βασίλειο της Θεσσαλονίκης</i>
<i>Z. Μιχαήλ Κομνηνός Δούκας</i>	<i>7. Κράτος των Ιωαννιτών ιπποτών</i>
<i>H. Μιχαήλ Παλαιολόγος</i>	<i>8. Λατινική αυτοκρατορία της Κων/πολης</i>

	9. Δεσποτάτο της Ηπείρου
	10. Δουκάτο των Αθηνών

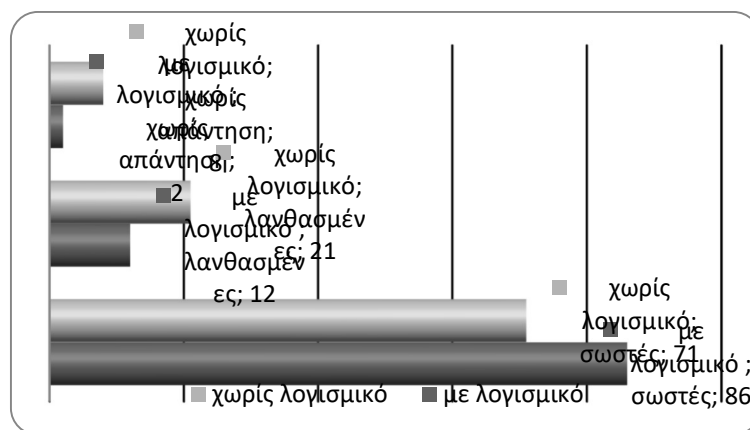
Ερώτηση 2^η: Να γίνει σύζευξη των χρονολογιών της Α' στήλης με τα γεγονότα της Β' στήλης

A. 1230	1. Μάχη της Πελαγονίας
B. 1204	2. Ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης
Γ. 1261	3. Μάχη της Κλοκότνιτσας
Δ. 1259	4. Κατάλυση της βυζ. αυτοκρατορίας

Ερώτηση 3^η: Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν με την ένδειξη σωστό ή λάθος (όπου χαρακτηρίσετε ως λάθος, να συμπληρώσετε τη σωστή απάντηση)

1. Οι ηγέτες της Δ' σταυροφορίας είχαν μοιράσει μεταξύ τους με κοινή συμφωνία τα εδάφη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας
2. Στη μάχη της Πελαγονίας ο Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος νίκησε την τριπλή συμμαχία του δεσπότη της Ηπείρου, του Βασιλιά της Σικελίας και του Πρίγκιπα της Αχαΐας.
3. Η Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας έζησε απομονωμένη.
4. Στην Κλοκότνιτσα ηττήθηκε από τους Φράγκους το Δεσποτάτο της Ηπείρου.
5. Το μεγαλύτερο μέρος των προνοιάρων αντιστάθηκε στους Λατίνους.
6. Η ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης έγινε από της Αυτοκρατορία της Νίκαιας.

Η επεξεργασία των αποτελεσμάτων (Γράφημα 1) έδειξε σημαντικές διαφορές αναφορικά με τον αριθμό των σωστών απαντήσεων από τους μαθητές του τμήματος πειραματισμού σε σύγκριση με τους μαθητές του τμήματος ελέγχου. Ομοίως, σημαντικές διαφορές υπάρχουν και στον αριθμό των λανθασμένων απαντήσεων αλλά και στις ερωτήσεις που έμειναν αναπάντητες.

Γράφημα 1:
Μέσοι όροι απαντήσεων από τους μαθητές των δύο τμημάτων

Διαφαίνεται από τα αποτελέσματα, ότι οι μαθητές του τμήματος πειραματισμού απάντησαν -στην πλειοψηφία τους- πιο σωστά. Ενεπλάκησαν με ουσιαστικές διαδικασίες έρευνας, σκέψης και οικοδόμησης της σκέψης, τοποθετήθηκαν στο χρόνο και στον χώρο, αναπτύσσοντας παράλληλα τεχνολογικές δεξιότητες. Μπόρεσαν να επέμβουν με δημιουργικό τρόπο στις πληροφορίες που δέχτηκαν και αξιοποίησαν το υλικό που τους ήταν απαραίτητο.

Τα λογισμικά υποστήριξαν την καλλιέργεια δεξιοτήτων στους μαθητές, όπως τη διερεύνηση, την αναζήτηση, την ανακάλυψη, τη συνεργασία, τη συμβολική έκφραση, την επικοινωνία και την πραγματέυση (Scardamalia & Bereiter, 1991). Κέντρισαν τη γνωστική περιέργεια των μαθητών και προσέλκυσαν το ενδιαφέρον τους, λειτουργώντας ως “συνεργάτες” στην ανακάλυψη της γνώσης. Ήταν κατάλληλα να εξυπηρετήσουν τους στόχους που τέθηκαν στην αρχή, ήταν αρκετά φιλικά και εύκολα στη χρήση τους από τους μαθητές, καθώς και συμβατά με τα νοητικά σχήματά τους. Το περιεχόμενό τους ήταν προσανατολισμένο στην εκπαιδευτική διαδικασία της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, και συμπλήρωναν-βοηθούσαν επαρκώς τη σχολική ύλη. Μέσω αυτών αξιοποιήθηκε η αρχή της εποπτείας, γιατί υπήρχε η δυνατότητα άμεσης προσέγγισης ιστορικών χαρτών, που συνέβαλαν στην αισθητοποίηση του γεωγραφικού παράγοντα, μιας κρίσιμης συνιστώσας της ιστορικής εξέλιξης και της ιστορικής γνώσης. Επιπλέον η χρήση του χρονικού συνδέσμου προσανατόλισε τους μαθητές, ειδικά σε ένα θέμα που δυσκολεύει συνήθως, όπως είναι η αντίληψη της έννοιας του χρόνου. Γενικά, ήταν κατάλληλα επιστημονικά και παιδαγωγικά, αλληλεπιδραστικά και με πολύ εύχρηστα περιβάλλοντα διεπαφής.

Επίλογος

Η Ιστορία, σύμφωνα και με τον Fernand Braudel, ως αντικείμενο ακατάπαυστης διερεύνησης είναι “καταδικασμένη” στο νεωτερισμό καθώς και σε διαδοχικές και αναπόφευκτες ανανεώσεις.

Οι ΤΠΕ αναμφίβολα μπορούν να στηρίζουν αυτή την ανανέωση, γιατί επιτρέπουν την εφαρμογή ποιοτικών και δομικών μετατροπών στη φάση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ωστόσο, οφείλουν να στηρίζονται στις θεωρητικές αρχές της παιδαγωγικής επιστήμης, της γενικής και της ειδικής διδακτικής και των ανθρωπιστικών αξιών, προκειμένου να δημιουργήσουν το ανοιχτό-αλληλεπιδραστικό περιβάλλον που θα ευνοήσει την αυτόνομη, διερευνητική και συνεργατική μάθηση και θα βοηθήσει την κατανόηση της ουσιαστικής σχέσης ανάμεσα στην Ιστορία και στη Γεωγραφία.

Βιβλιογραφία

- Bryer A. –Winfield (1985). *The Byzantine Monuments and Topography of Pontos*, Washington, D.C.
- Δημητρούκας, Ι., Ιωάννου. Θ. & Μπαρούτας, Κ. (2003). *Ιστορία του Μεσαιωνικού και του Νεότερου Κόσμου (565-1815)*. ΥΠΕΠΘ-Π.Ι., Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Miller, W. (1986). *Ιστορία της Φραγκοκρατίας στην Ελλάδα (1204-1566)*, μετ. Σπ. Λάμπρος, Αθήνα: Π.Σ. Παπακωνσταντίνου.
- Offenstadt, N. (2007). *Οι λέξεις του ιστορικού*, μετ. Κ. Γκότσινας, Αθήνα: Κέδρος.
- Runciman, St. (1986). *Μυστράς*, μετ. Π. Κορρέ- Τζ. Καπατσώρη, Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Scardamalia, M. & Bereiter, C. (1991). Higher Levels of Agency for Children in Knowledge Building: A Challenge for the Design of New Knowledge Media. *The Journal of the Learning Sciences*, 1(1), 37-69.
- Σταϊνχάουερ, Γ. (2009). *Ιστορική γεωγραφία του αρχαίου κόσμου, Ελλάδα-Ρώμη*, Αθήνα: Παπαδήμας.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ.- Π.Ι., (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, τόμος Α΄*. Αθήνα: Π. Ι.